

3

MATERYALISMONG ISTORIKO

PANGBUKAS

Ang materyalismong istoriko amo ang pagdapat sang mga prinsipyo sang materyalismong diyalektiko sa pagtuon sa katilingban.

Santo diri, ang ultimo nga kabangdanan kag sandigan nga pwersa nga nagatulod sa tanan nga malahalon nga hitabo sa kasaysayan makit-an sa paghulag sang ekonomiya sang katilingban, sa mga pagbag-o sa sistema sang produksyon kag bayluhanay sang mga materyal nga kinahanglanon sang tawo, sa kadungan nga pagtulunga sang katilingban sa lain-lain nga sahi, kag sa pagbanggi-anay sang natungdan nga mga sahi. Ang kahimtangan kag mga pagbag-o sa ekonomiya ang matuod nga ginhalinan kag pangunahon nga nagatalana sang mga ideya, panan-awan kag

institusyon pangpulitika nga nagaluntad sa katilingban.

Solo nga ang materyalismong istoriko ang husto kag siyentipiko nga ubay sa pagtuon sa katilingban. Ang mga prinsipyo sini kinahanglanon nga ubay para sa pagtuon sa nagligad, subong kag padulungan sang katilingban nga Pilipino. Mga malahalon nga ubay ang mga ini para sa pagtuon kag paghangup sa linya pangpulitika kag mga polisiya sang Partido. Ang matinugahon nga pagpatuman sang linya kag mga polisiya, kag ang husto nga pagpamuno sa rebolusyonaryo nga kahublagan, nakasandig sa muklat nga paggamit sa mga prinsipyo sang materyalismong istoriko sa aton rebolusyonaryo nga praktika.

Nagalapos sa bilog nga balayon sang topiko ang halambalanon sang mga sahi kag banggi-anay sang mga sahi bilang yabi nga pagtulun-an sang materyalismong istoriko.

Ang pagtuon sa topiko natunga sa mga masunod nga bahin:

- 1) Mga basehan nga prinsipyo sang materyalismong istoriko, kinatuhay sini sa ideyalismong istoriko kag kon ngaa ang banggi-anay sang mga sahi ang yabi nga

pagtulun-an sini;

- 2) Ang sistema pang-ekonomiya kag ang banggi-anay sang mga sahi diri;
- 3) Ang estado kag banggi-anay sang mga sahi sa patag sang pulitika;
- 4) Ang kultura kag banggi-anay sang mga sahi diri; kag
- 5) Ang sosyalismo kag diktadurya sang proletaryado kag ang pagkadula sa komunismo sang mga sahi kag banggi-anay sang mga sahi.

A. ANG MATERYALISMONG ISTORIKO KAG ANG IDEYALISTA NGA PANAN-AWAN SA KASAYSAYAN

1. **Ano ang basehan nga kinatuhay sang materyalismong istoriko kag sang ideyalista nga panan-awan sa kasaysayan?**

Ang materyalismong istoriko kag ang ideyalista nga panan-awan sa kasaysayan pareho nga kasugpon sang duha ka magkabanggi nga panan-awan sa kalibutan sa partikular nga halambalanon sang paghangup sa kasaysayan kag sa pagbag-o sang katilingban. Kabahin sang banggi-anay sang materyalismong diyalektiko kag ideyalismo ang banggi-anay sang materyalismong istoriko kag ideyalista nga panan-awan sa kasaysayan.

Ang ideyalista nga panan-awan sa kasaysayan ginasakdag sang mga sahi nga nagapanghimulos kag manugpigis agud hatagan-rason ang padayon nila nga paghari, ulipunon ang pamensaron sang mga ginahimuslan kag ginapigos, kag upangan ang rebolusyonaryo nga pagbag-o.

Ang materyalismong istoriko naman ginasakdag sang proletaryado agud mahangpan sa siyentipiko nga pamaagi ang katilingban kag kasaysayan, mapaathag ang mga obhetibo nga layi sang pagrebolusyon, kag maiwagan ang banas sang paghimakas pakadto sa sosyalismo kag komunismo.

Magkabanggi ang pusisyon sang materyalismong istoriko kag ideyalista nga panan-awan sa kasaysayan sa masunod nga pundamental nga mga halambalanon:

a. Halambalanon sang

**ultimo nga basehan sang
nagaluntad nga
istruktura sang
katilingban kag ultimo
nga kabangdanan sang
mga pagbag-o sa
katilingban kag
pagsulong sang
kasaysayan**

Suno sa ideyalista nga panan-awan sa kasaysayan, ang nagaluntad nga istruktura sang katilingban kag ang pagbag-o sa kasaysayan mahangpan paagi sa pagtuon sa kamuklatan kag mga ideya sang tawo kag mga pagbag-o diri. Ang mga pagbag-o kuno sa pulitika, sa tanan nga maragtason nga pagbag-o sa katilingban, ang pinakamalahalon kag nagapangibabaw sa kabilugan sang kasaysayan. May ara pa gani nga nagapati nga ang istruktura sang katilingban kag ang kasaysayan ginadesisyunan sang diyos ukon kapalaran.

Kabanggi sini ang materyalismong istoriko. Suno sa materyalismong istoriko, ang istruktura sang katilingban kag ang kamuklatan sang katilingban nakabase sa materyal nga kahimtangan kag kabuhi sang katilingban, sa kahimtangan sang produksyon kag bayluhanay sang mga materyal nga kinahanglanon agud mabuhi ang tawo. Ang matuod

nga ugat sang mga pagbag-o sa kamuklatan, mga ideya kag mga institusyon pulitikal dapat hibal-on sa mga pagbag-o sa materyal nga kahimtangan kag kabuhi sang katilingban, sa kahimtangan kag kabuhi nga pang-ekonomiya sang katilingban.

Ang una nga panan-awan nagabunga sang walay-katapusan nga pagpakut-pakot sa mga motibo sang tawo, sang suhetibo nga mga ideya sa kahimtangan kag padulungan sang katilingban, sang pabag-o-bag-o sang kabangdanan sang pagpili sa kon ano ang matuod nga abanse ukon atrasado nga mga pwersa kag ideya, kag sang pagkagumon sa mga indi mapaathag nga hitabo (kon ngaa ang isa ka ideya ukon pwersa nagadaog sa kadugayon kag kon ngaa ang iban nagakalutos).

Ginadula sang materyalismong istoriko ang pabag-o-bag-o nga interpretasyon kag waay basehan nga mga haum-haom nahanungod sa kasaysayan. Ginahimo sini nga siyensya ang pagtuon sa katilingban. Nagapanindugan ini nga ang kasaysayan ginatalana sang mga layi nga independyente sa kagustuhan sang tawo, nga ang kasaysayan matun-an sang halos pareho ka-eksakto sang pagtuon sa layi sang naturalisa. Siling gani ni Marx, tawo ang nagahimo sang kaugalingon nga kasaysayan apang ginahimo niya ini sa kahimtangan nga ginatalana sang obhetibo nga mga layi nga guwa sa suhetibo nga mga kagustuhan niya.

**b. Halambalanon sang
posibilidad sang
pundamental nga pagbag-
o sa katilingban.**

Ginapangindian sang ideyalista nga panan-awan sa kasaysayan ang posibilidad kag realidad sang pundamental nga mga pagbag-o sa katilingban. Kinaandan, ang lain-lain nga tipo sang ideyalista nagaimbento sang mansig nila nga modelo sang "natural" ukon "ideyal" nga areglo sang katilingban, kag nagapamilit permi nga ang modelo nga ini--sadto, subong kag san-o pa man--ang nagluntad, nagaluntad kag magaluntad.

Ang mga pyudalista may pyudal nga modelo. Ang mga kapitalista may modelo nga ginaharian sang kapital, balaklunon kag tindahan. Tanan nga sahi nga may pribado nga pagpanag-iya kag pribilehiyo may modelo nga ginaharian sang propyedad kag pribilehiyo. Tanan nga sahi nga nagapanghimulos kag nagapamigos may modelo nga nagasiling nga duna ang ila tipo sang pagpanghimulos kag pagpamigos. Ang mga kolonyalista kag imperyalista may mga modelo nga ginaharian sang "superyor nga rasa", "abanse nga kultura," ukon "maalwan nga gahum." Ang mga katoliko may "natural" nga areglo sang pagpangasubo kag pag-antos nga naghalin pa kuno sa orihinal nga kasal-anan nanday Eba kag Adan.

Kabanggi diri ang materyalismong istoriko. Ginatudlo sang materyalismong istoriko nga padayon nagabag-o ang katilingban, indi lang sa dagway, kundi ilabi na sa esensya. Nagapanindugan ini para sa rebolusyonaryo nga pagbag-o kag hulu-halintang nga pag-uswag sang katilingban.

Sa kasaysayan, may mga katilingban nga natunga sa mga sahi kag may ara nga indi. May ara nga may pribado nga pagpanag-iya kag may ara nga waay. May ara nga ang minorya ang nagahari kag may ara nga mayorya. Nanuhay-tuhay sa esensya ang mga katilingban nga primitibo komunal, ulipon, pyudal, kapitalista, kag sosyalista. May mga katilingban nga nagatuhaw kag may nagakapukan. Subong sini ang aktwal nga dalagan sang kasaysayan.

k. Halambalanon sang banggi-anay sang mga sahi.

Hugot nga ginapangin-wala sang ideyalista nga panan-awan sa kasaysayan ang pagluntad kag kapuslanan sang banggi-anay sang mga sahi.

Ngaa may imol kag may manggaranon? Ngaa may nagahari kag ginaharian? Ginapaguwa sang mga ideyalista nga resulta ini sang "natural" nga pagluntad sang mapisan kag matamad, maalam kag

mango, ukon sang "badlit sang kapalaran".

Ginasermon sang mga ideyalista ang bulag nga pagsunod sang mga ginaharian sa mga nagahari kag ang paghilisugot sang mga sahi. Ginapaathag nila nga ang mga rebolusyon kag inaway resulta sang kalain sang isa ukon pila ka tawo, sang simple nga indi paghangpanay, sang makasiligni nga mga aksidente, ukon sang kalainan nga duna sa tawo.

Sa pihak nga bahin, nagapanindugan ang materyalismong istoriko nga ang kasaysayan sang tanan nga nauna kag subong nga nagaluntad nga katilingban (luwas sa primitibo komunal) kasaysayan sang mga banggi-anay sang mga sahi; nga ang pagtulunga sa mga sahi kag ang banggi-anay sang mga sahi resulta sang kontradiksyon sa katilingban base sa lebel sang pag-uswag sang produksyon; nga ang esensya sang banggi-anay sang mga sahi amo ang sistematiso nga pagpanghimulos kag pagpamigos sang nagahari nga mga sahi, sa isa ka bahin, kag ang pagpamatok sang mga ginahimuslan kag ginapigos, sa pihak nga bahin.

Gani ang solusyon sa makasahi nga pagpanghimulos kag pagpamigos indi ang paghilisugot sang mga sahi, kundi ang pagpukan sa paghari sang mga sahi nga nagapanghimulos kag nagapamigos.

Ginatudlo man sang materyalismong istoriko nga sa esensya, ang mga rebolusyon kag inaway banggi-anay sang mga sahi, nga mahangpan lamang ang kabangdanan kag matuod-tuod nga kinaiya sang mga ini kon paga-ugaton sa relasyon kag banggi-anay sang mga sahi.

Dugang pa, ginapanindugan sang materyalismong istoriko nga ang mga rebolusyon kag rebolusyonaryo nga inaway kinahanglanon agud maagum ang dalagku nga lumpat sa pagsulong sang kasaysayan.

**d. Halambalanon sang papel
sang mga pinasahi nga
indibidwal--mga hari,
heneral, lider ukon
mangin-alamon**

Isa pa ka depekto sang ideyalista nga panan-awan sa kasaysayan amo ang pagsentro sa papel sang mga pinasahi nga indibidwal--mga hari, heneral, lider ukon mangin-alamon.

Sa pagtuon sa kasaysayan, bangian nga ginatum-ukan sang mga ideyalista ang papel sang mga mangin-alamon nga may mga matayog nga ideya kag handum, sang isganan nga mga heneral, sang maalam nga mga lider. Sa paglantaw nila, ang pulitika simple nga paindisanay sang bantog nga mga indibidwal para sa poder; ang inaway mga

banggi-anay sa isog kag abilidad sang mga heneral; ang pamensaron sang mga tawo ginakorte sang mga inspirado nga mangin-alamon; kag ang kabilugan nga dalagan sang kasaysayan ginadesisyunan sang mga aktibidad sang mga indibidwal nga ini.

Gani sa ideyalista nga panan-awan sa kasaysayan, indi maathag ukon indi gani menor ang papel sang masa. Ang mga malahalon nga hitabo ginakabig nga mga aksidente, nga ginadesisyunan sang pagkabun-ag, kawawad-on ukon pagkapatay sang isa ka mangin-alamon ukon lider, sang husto kag sala nga tikang, ukon bisan sang kapritso sang isa ka hari, heneral ukon lider.

Ginakilala sang materyalismong istoriko ang malahalon nga papel sang pinasahi nga mga indibidwal sa kasaysayan. Bilang mga pinuno ukon manunudlo, naga-impluwensya sila sa dalagan sang katilingban.

Apang indi ini ang pinakamalahalon nga halambalanon. Ang mas basehan nga halambalanon amo kon ngaa ang isa ka ideya ginabaton kag ginahakos sang masa, kon ngaa ang isa ka sistema sang pagpamuno ukon pagpakig-away nagadaog sa isa ka tion kag sa iban indi, kag kon ano ang basehan nga mga kondisyon nga ginahalina kag nagakorte sa mga ideya kag hulag sang mismo lider kag mangin-alamon. Mahangpan lamang ang mga ini paagi sa kumprehensibo nga paghangup sa

hulag sang katilingban, sang paghibalo sa obhetibo nga mga kondisyon sang kabuhi sang masa kag mga pagbag-o sini, kag sang pagtukib sa sini nga mga obhetibo nga layi sang pag-uswag sang katilingban.

Gani ginasentro sang materyalismong istoriko ang igtalupangud sa kabuhi sang malapad nga masa, sa tanan-nga-bahin nga pagtuon sang kahimtangan, relasyon kag banggi-anay sang bilog-bilog nga mga sahi--tigaylo nga sa mga partikularidad kag kagustuhan sang mga indibidwal, ano man sila ka pinasahi.

Ang banggi-anay sang mga sahi ang yabi nga pagtulun-an sang materyalismong istoriko. Agud husto nga mahangpan ang kahimtangan kag mga pagbag-o sang katilingban, ginatudlo sang materyalismong istoriko nga dapat sentruhan sang pagtuon kon paano nga ang pat-ud nga mga sahi kag ila banggi-anay ginabun-ag sang isa ka sistema pang-ekonomiya, kon paano nga ang banggi-anay nga ini ginasalaming kag ginadala sa kabuhi nga pangpulitika kag pangkultura sang katilingban, kag kon paano nga ang wala-untat nga pagbanggi-anay sa tunga sang mga sahi sa isa ka katilingban nagapadulong sa mga pundamental nga pagbag-o kag padayon nga pagsulong sang katilingban.

B. MGA SAHI KAG BANGGIANAY

SANG MGA SAHI: ANG BASEHAN SA Ekonomiya

1. Ano ang mga pwersa sa produksyon kag relasyon sa sistema sang produksyon?

Sa kada panahon sang pag-uswag sang isa ka katilingban, may ara ini nga depinido nga sistema pang-ekonomiya ukon sistema sa produksyon. Ang sistema sang ekonomiya makilala sa kinaiya sang mga pwersa kag mga relasyon sa produksyon, ang duha ka aspeto nga nagabug-os sang ano man nga sistema sang produksyon.

Ang mga pwersa sang produksyon ginabug-os sang tanan nga tawo nga nagatrabaho nga may pat-ud nga lebel sang ihibalo kag kahanasan sa pagtrabaho, kag sang mga kagamitan sa produksyon pareho sang mga kasangkapan, duta, hilaw nga materyales, kag iban pa. Ang mga pwersa sang produksyon nagatumod sa relasyon sang tawo sa naturalisa kag mga bagay sa iya pagpasakop sa produksyon sang mga materyal nga kinahanglanon sang katilingban.

Sa isa ka pat-ud nga halintang sang pag-uswag sang mga pwersa sa produksyon, malab-ot sang tawo ang isa ka halintang sang kinaalam kag kahanasan sa produksyon nga makita sa pag-uswag

sang iya mga kasangkapan sa produksyon ukon instrumento, kag sa pamaagi sang paggamit niya sa mga ini. Sa sistema nga pyudal, halimbawa, yara ang arado kag galingan nga ginapadalagan sang mga hayop. Sa sistema nga kapitalista, ginsal-ihan sang traktora ang arado, kag ang galingan ginapadalagan na sang makina.

Ang mga relasyon sa produksyon naman nagatumod sa mga relasyon sang mga tawo kaangot sang pagpanag-iyang sang mga kagamitan, partisipasyon sa pagtrabaho, kag partidahay sang mga produkto sang katilingban. Nagatumod ang mga ini sa mga relasyon sang tawo sa tawo sa ila nga mga aktibidad sa ekonomiya.

Wala sang tawo nga nagakabuhi nga isahanon kag hamulag sa katilingban. Sa pagtrabaho sang tagasa ka tawo, nagasulod siya sa natalana nga relasyon sa iban kaangot sang pagpanag-iyang sa mga kagamitan, kag bunga sini, sa natalana nga mga relasyon kaangot sang pagtrabaho kag sang partehanay sang mga produkto sang katilingban.

Gani sa esensya, ang mga relasyon sa produksyon makita sa relasyon sang pagpanag-iyang sa mga kagamitan sa produksyon. Sa sistema nga pyudal, halimbawa, ang malagpad nga kadutaan ginapanag-iyahan sang mga agalon, kag ang mangunguma nga wala duta kinahanglan nga magsulod sa relasyon nga agsador agud mabuhi. Sa sistema nga kapitalista, ginapanag-iyahan sang

mga kapitalista ang mga kagamitan, sa porma sang kapital nga kwarta, makinarya, pabrika kag hilaw nga materyales; kag ang mga mamumugon nga waay sang ano man nga propyedad kinahanglan nga magbaligya sang kaugalingon nga kusog-pangabudlay agud mabuhi.

Ang kontradiksiyon sa tunga sang mga pwera sa produksyon kag mga relasyon sa produksyon amo ang pangsulod nga kontradiksiyon nga nagapasulong sa produksyon kag kabuhi pang-ekonomiya.

Sa isa ka sistema ukon moda sang produksyon, may paghiliusa kag banggi-anay ang mga relasyon kag mga pwera sa produksyon. Ang mga pwera sa produksyon--bilang mas mapagsik kag kon analisahon mas desaysibo nga aspeto sang produksyon--padayon nga naga-uswag. Naga-uswag ang kinaalam kag kahanasan sang tawo. Nagaka-imbento ang bag-o nga mga kasangkapan kag pamaagi sa produksyon. Tubtob nga ang nagaluntad nga mga relasyon sa produksyon--halin sa pagsilinto kag kondisyon para sa pag-uswag sang mga pwera sa produksyon--nangin lipas na, naga-upang sa labi nga pag-uswag kag makahalalit pa gani sa pag-uswag sang uhili. Kon nalab-ot na ang lebel nga ini, nagabunal ang krisis sa ekonomiya kag agud mag-uswag ang mga pwera sa produksyon, ang mga daan nga relasyon sa produksyon kinahanglan nga dulaon kag bayluhan sang bag-o.

Sa amo nga pamaagi nagatuhaw ang bag-o nga sistema sang produksyon gikan sa tagu-angkan sang daan nga sistema.

2. Ano ang basehan sa ekonomiya sang pagkatulunga sang katilingban sa mga sahi ?

Ang pagtulunga sang katilingban sa mga sahi nakasandig sa mga relasyon sa produksyon, nga sa esensya pagtulunga kag relasyon sang mga sahi sa produksyon.

Ang pagtulunga sa mga sahi amo ang pagtulunga sang katilingban sa dalagku nga hubon sang tawo nga magkatuhay ang pusisyon sa pagkahuray-huray sang pagpanag-iya sa mga kagamitan sa produksyon (duta, hilaw nga materyales, kasangkapan); sa partisipasyon sa pagdalagan sang produksyon (kon nagatrabaho ukon wala, kag kinaiya kag sakop sang partisipasyon sa pagtrabaho); kag sa kadakuon sang parte kag mga pamaagi sang pag-angkon sang parte sa partidahay sang mga produkto sang pagtrabaho sang katilingban.

Ang pagtulunga sang katilingban sa mga sahi pagtungang sini sa mga nagapanghimulos kag ginahimuslan. Sa isa ka bahin, yara ang mga sahi nga bangud sa monopolyo nila sa mga kagamitan sa produksyon wala nagatrabaho apang naga-angkon

sang kadam-an sang mga produkto sang katilingban para sa kaugalingon nga benepisyo. Sa pihak naman ang mga sahi nga ginahimuslan nga wala ukon halos wala sang ginapanag-iyahan nga kagamitan sa produksyon, nagatrabaho agud mabuhi, kag nabahinan sang husto lamang ukon kulang pa sa ila mga kinahanglanon agud mabuhi. Sa tunga sang duha ka punta sang pagtulunga sang katilingban makit-an ang mga sahi nga yara sa pusisyon nga nahanunga.

Ang banggi-anay sang mga sahi naka-ugat sa magkabaliskad nga interes nila sa pangabuhian. Ini amo ang inaway sang mga sahi nga nagapanghimulos kag nagapangapin sa daan nga relasyon sa produksyon kag sang mga sahi nga luyag pukanon ang daan nga relasyon sa produksyon kag pangibabawon ang bag-o nga relasyon.

Ang banggi-anay sang mga sahi nga nagapanghimulos kag ginahimuslan nakasentro sa pagtapos sa partikular nga tipo sang pagpanghimulos sa sulod sang isa ka sistema sang katilingban. Kag bangud ang pagpanghimulos nakabase sa partikular nga tipo sang monopolyo sa kagamitan sa produksyon, ang banggianay sang mga sahi nagatiyog sa pagpangapin kag pag-away sa natungdan nga monopolyo.

3. Ano ang mga pangunahon nga

sistema nga pang-ekonomiya ukon moda sang produksyon sa kasaysayan?

Sa kabilugan, may lima ka pangunahon nga sistema nga pang-ekonomiya ukon moda sang produksyon nga nagtuhaw sa kasaysayan sang kalibutan. Ang mga ini amo ang sistema nga primitibo komunal, ulipon, pyudal, kapitalista, kag sosyalista.

Makategorya sa lima nga ini ang mga sistema nga makit-an sa kasaysayan sang lain-lain nga pungsod. May ara man nga mga katilingban nga yara sa transisyon kag naga-angkon sang mga kinaiya sang indi lang isa ka sistema pang-ekonomiya.

Sa kada hut-ong sang pag-uswag sang isa ka katilingban, may ara ini nga partikular nga sistema sang ekonomiya nga naga-angkon sang mga pangkabilugan nga kinaiya sang ano man sa lima ka pangunahon nga sistema. Ang paghibalo sa mga kinaiya sang lima ka pangunahon nga sistema nga ini pwede mangin ubay sa pagtuon naton sa kasaysayan sang ano man nga katilingban, bisan may mga partikularidad ang kaugalingon nga banas nga gina-usoy sini sa pagsulong.

a. Ang sistema nga primitibo komunal

Nagluntad ang sistema nga ini umpisa sang pagtuhaw sang tawo mga 40,000 ka tuig na ang nakaligad tubtob matukod ang sistema nga ulipon sa Suba sang Euphrates kag Nile, Tsina kag India sadtong mas o menos 4,000 - 3,000 ka tuig antes matawo si Kristo.

Tuman ka atrasado sang pagpangabuhi sa sistema nga ini. Ang ginagamit amo ang pinaka-simple nga mga kasangkapan sa produksyon pareho sang mga ginkortehan nga bato kag tul-an sang sapat (kag sa ulihi mga simple nga kasangkapan nga human sa metal pareho sang bangkaw kag pana). Madugay nga nabuhi ang sinadto nga tawo sa pagdakop sang sapat sa kagulangan, pagtipon sang bungang-kahoy kag pagpangisda. Bangud manubo ang lebel sang produksyon, kinahanglan nga magtrabaho ang tanan nga pwede magtrabaho agud mabuhi ang bilog nga komunidad. Indi pwede nga ang iban nagatrabaho samtang nagasalo na lamang ang iban nga pwede man magtrabaho.

Sa amo nga kahimtangan nga primitibo kag komunal ang produksyon, wala sang basehan agud magluntad ang pagmonopolyo sa mga kagamitan sa produksyon. Kag wala sang pribado nga pagpanagiya, maluwas sa pila ka kagamitan nga kinahanglan agud pangapinan ang kaugalingon. Ang kagulangan, tubig kag duta nga ginakuhaan sang pangabuhian ginapanag-iyahan sang bilog nga komunidad nga permi man nga nagasaylu-saylo agud

magtipon sang kalan-on.

Sa sulod sang linibo ka tuig nabuhi ang sinadto nga tawo sa mga primitibo nga komunidad nga waay sang sahi. Sa Pilipinas, ang salin sang sini nga sistema makit-an sa pila ka komunidad sang pungsudnon nga minorya--mga Ati, Dumagat, Mangyan kag iban pa.

b. Ang sistema nga ulipon

Ini ang una nga sistema sa kasaysayan nga natunga sa mga sahi. Nagtuhaw ini halin sa dalagku nga pagsulong sang produksyon sang primitibo nga komunidad, mga pagsulong nga nagbunga sang pagtulunga sang trabaho, pagkinaugalingon sang pamilya, kag pagluntad sang pribadong pagpanag-iya.

Sa pagsulong sang kinaalam, pagtipon sang inagihan, kag pag-angkon sang dugang nga ikasarang sa produksyon, natun-an kag napauswag ang pagbungkag sang duta kag pagpananom, pagsagod sang sapat, kag iban pa nga hilikuton luwas sa produksyon sang pagkaon, nga bastante na para sa bilog nga komunidad. Pwede na nga mahilway ang iban nga tawo para sa mga hilikuton nga pareho sang pagmina, pagpanday, paghabol, paghimo sang mga taytay kag semento nga balay, kag iban pa. Nagtuhaw ang pagtulunga sang pagtrabaho ukon ispesyalisasyon sa produksyon.

Tulod sang bag-o nga kabugana-an kag pagtulunga sang pagtrabaho, nagtuhaw ang pagkinaugalingon sa produksyon sang mga pamilya. Nagpagsik ang bayluhanay sang mga produkto sa tunga sang mga tribu kag komunidad. Ang mga puno sang tribu nga nagdumala sa mga duta nga komunal, sa malahalon nga kagamitan sa produksyon pareho sang irigasyon nga ginapanag-iyahan sang bilog nga komunidad amat-amat nga nagkontrol sa mga ini para sa kaugalingon nga pagpagusa kag benepisyo. Nagtuhaw ang pribado nga pagpanag-iyahan sang duta kag mga malahalon nga kagamitan sa produksyon. Sa umpisa, ang pribado nga pagpanag-iyahan sa ngalan kuno sang bilog nga komunidad; kag sa kadugayon nangin hayagan.

Ang mga bihag sa inaway, nga sadto ginapatay ukon ginakaon, ginpabay-an nga mabuhi agud magtrabaho. Sila ang nangin una nga mga ulipon nga nagtrabaho para sa ila agalon luwas nga para sa kaugalingon. Sang magdugay, bisan sa mga katapu sang tribu may nangin ulipon sang ka-tribu bunga sang utang, paglapas sa layi ukon iban nga kabangdanan. Nawasak ang primitibo nga komunidad, nagtuhaw ang sahi nga ulipon, kag nag-ilis sa sistema nga komunal ang sistema sang pilit nga pagtrabaho sang mga ulipon nga ginahimuslan sang mga agalon sang ulipon.

Sa sini nga sistema, labi nga nahilway ang iban nga katapu sang komunidad agud pauswagon pa ang ila kahanasan kag magserbi sa luho sang

nagahari nga sahi--manami nga mga bayo, balay, salakyan, kagamitan personal, pangpanimalay kag para sa inaway, kag iban pa. Ang mga artesano kag inhinyero nga nagsabat sa sini nga mga katungdanan kabahin sang nahanunga nga sahi. Upod man diri ang gagmay kag nagakinaugalingon nga mangunguma, ginhilway nga ulipon, kag hangaway.

k. Ang sistema nga pyudal.

Ang sistema nga pyudal nagbulos sa sistema nga ulipon sa Europa sang mapukan ang Imperyong Romano sadtong mas o menos 400 ka tuig pagkatapos matawo si Kristo. Sa Tsina, natukod ang sistema nga pyudal sadtong mas o menos 1,000 tuig antes matawo si Kristo.

Ang pagpukan sang sistema nga ulipon sa Europa ginkinaiyahan sang waay-untat nga inaway samtang ang igtalupangod sang mga agalon natuon sa pagpangsakup agud may makuhaan sang dugang nga ulipon kag buhis kag ang paghari nila waay-untat man nga nameligro sa mga pag-alsa sang mga ulipon, pag-alsa sang mga kolonya, makahas nga inaway sang mga agalon kag pagpanalakay sang mga kaharian nga barbaro. Nagsarurot ang pangabuhian sang mga "hilway" nga mangunguma dala sang pilit nga serbisyo militar kag pagkalubong sa utang. Ang kadutaan kag pangabuhian sang mga "hilway" nga mangunguma kag artesano gin-agaw sang dalagku nga propitaryo nga naggamit sang

pangabudlay sang ulipon. Ang resulta amo ang padayon nga kabilugan nga pag-us-os sang pangabuhian sang mga kabanwahanan nga ginaharian sang mga agalon bisan may mga temporaryo nga panahon sang pagpagsik sa kada may mga bag-o nga daog sa inaway sang pagpanakop.

Kadungan sang pag-usmod sang mga kabanwahanan, nag-uswag ang gagmayan nga produksyon agrikultural bilang solo nga mapuslanon nga porma sang produksyon. Ang mga kadutaan sa kaumhan gintulunga kag ginpatala-uma sa mga mangunguma nga nagapang-agsa. Ang mga nasakop nga kadutaan gin-angkon sang kaharian kag ginpatala-uma sa nagaagsa ukon indi gani ginpamadya sa mga tampad nga manug-alagad bilang mga dependyente nga kaharian ukon "*fief*". Sa kinagamu sa katilingban, madamo sa nagakinaugalingon nga mangunguma ang nagpaidalum sa mga hari kag sa Simbahan sa sistema nga agsador kabaylo sang proteksyon. Ang pagpangibabaw sang patrabaho nga ulipon bilang pangunahon nga porma sang produksyon ginbuslan sang sistema nga pyudal.

Sa sistema nga pyudal, labi pa nga napa-uswag ang mga kasangkapan kag pamaagi sang pagpanguma. Paagi sa arado, labi nga naglapad ang talamnan nga masarangan umhon sang isa ka mangunguma. Nag-uswag ang ispesyalisasyon sa agrikultura pareho sang paghimo sang keso, *katad* kag ilimnon. Nag-uswag man ang paghuman-sa-kamot

pareho sang paghabol kag iban pa.

Yabi sa sini nga pagsulong ang nagbag-o nga relasyon sa produksyon. Sa sistema nga ulipon, ang pagpalapad sang produksyon ginsalig sa pwersahan nga pagtrabaho sang ulipon, pagpalapad sa kadutaan nga ginapanag-iyahan sang mga agalon kag ginatalauma sang ulipon, kag inaway nga mapanakop kag panulisan. Sa sistema nga pyudal, ang mga mangunguma nga nagabayad sang arkila sa duta yara sa pusisyon sa tunga sang ulipon kag hilway. Pwede nga makaparte sa dugang nga ani ang agsador gani may pang-ganyat sa pagpataas sang produksyon.

Bisan pa man, ang pangunahon nga kinaiya sang sistema nga pyudal amo ang masingki nga pagpanghimulos sang mga agalon nga mayduta sa mga mangunguma, kag ang banggi-anay sining duha ka sahi. Ang mga mangunguma nga wala ukon kulang sa duta pwersado nga magbayad sang arkila sa porma sang pagtrabaho, kag sa kadugayon, sa porma sang produkto ukon kwarta.

Kadungan sini, may gagmayan nga pagpanag-iyang sang mga kagamitan nga panguma ang mga mangunguma, may gagmay nga parsela sang duta ang mga nagakinaugalingon nga mangunguma, kag may gagmay nga talyer kag simple nga instrumento ang mga nagakinaugalingon nga artesano. Kinaiya man sang pyudal nga ekonomiya ang gagmayan kag indibidwal nga produksyon para sa kaugalingon

nga gamit sang pamilya kag gagmay nga komunidad.

>>> Lantawon man ang
diskusyon sa
pyudalismo sa
topiko nga
EKONOMIYANG
PAMPULITIKA kag
MGA SAHI KAG
KRISIS SA
KATILINGBAN NGA
PILIPINO.

d. Ang sistema nga kapitalista

Ang pag-uswag sang produksyon sa sistema nga pyudal nagpapagsik sa baligyaanay kag nagpadulong sa pagtuhaw sang gagmay nga kapitalista nga pabrikahan. Apang mas nagdasig ang pagkatunaw sang produksyon nga pyudal, pagtaas sang gahum sang mga kabanwahanan kag gahum sang mga komersyante, kag pagpangibabaw sang komersyo kag kwarta sa pagka-diskubre sang Amerika kag pagbukas sang bag-o nga ruta sa dagat pakadto sa India sadtong ika-15 tubtob ika-16 nga siglo.

Nagpagsik ang mga bag-o nga handikrap, mga bag-o nga pamaagi sang pagpanday sang metal, kag ang pagtipon sa isa lang ka pabrikahan sang daku nga numero sang mamumugon kadungan ang mas mauswagon nga partehanay kag pagka-organisa sang

pagtrabaho. Natunaw ang magkahamulag kag gagmayan nga pyudal nga pagpanguma kag handikrap sa paglapnag sang komersyo, paggamit sang kwarta kag produksyon para sa tindahan. Indi lang nga indi na masarangan nga magpataas sang produksyon ang sistema nga pyudal, gin-upangan pa sini ang dugang pa nga pag-uswag sang mga pwersa sa produksyon. Ang mga mangunguma kag artesano ginlubong sa utang kag pagkaputo sang nagapabug-at nga nagapabug-at nga arkila sa duta, buhis, pwersahan nga pagtrabaho kag iban pa nga imposisyon agud mahatagan-kalipayan ang paghandum sa luho kag garbo sang mga agalon nga pyudal.

Paagi sa pagkolonya, pagpanulisan, monopolyo sa komersyo kag pagnegosyo sa mga ulipon nga Aprikano, natipon ang daku nga manggad kag kapital sa kamot sang pila lang. Kadungan ang paglapnag sang makahas nga pagpahalin sang mga mangunguma sa mga talamnan agud mapat-ud ang suplay sang daku nga numero sang mamumugon sa mga pabrikahan nga kapitalista. Minilyun-milyon nga ektarya sang kadutaan ang pwersahan nga ginhimo nga mga pastuhan kag talamnan sang mga pananum nga komersyal. Sang ulihi nga bahin, sang nagdominar ang gahum sang burgesy sa estado, bisan ang layi gingamit agud kudalan ang mga malagpad nga kadutaan kag pahalinon ang mga mangunguma. Gani, nakumpleto ang mga sandigan nga sangkap sa paglapad kag pagpangibabaw sang sistema nga

kapitalista sa produksyon.

Pila ka pilo nga nagdaku ang tindahan, produksyon kag populasyon bunga sang dalagkuan nga produksyon para sa merkado, ululupod nga pagtrabaho sang ginatos kag linibo nga mamumugon, kag sistematiko nga paggamit sa produksyon sang makina kag moderno nga siyensya. Apang ang ginansya halin sa pasulit-sulit nga pag-uswag sang produksyon gina-angkon sang burgesya nga may monopolyo sa kapital kag mga moderno nga kagamitan sa produksyon. Samtang ang mga mamumugon nga nagapaandar sang industriya naguot sa pagbaligya sang kusog-pangabudlay agud mabuhi kag sa wala-pili nga pagpuga sang kapital.

Sa nagasalimuang nga paglagas sa ginansya, naguot ang kapitalista nga katilingban sa krisis sang sobra nga produksyon. Ang paglapad sang merkado indi makadungan sa pagpalapad sang produksyon. Kag bangud indi masarangan lubaron sang sistema nga kapitalista, ang krisis sang sobra nga produksyon nangin pana-panahon kag ang produksyo nga kapitalista ginakinaiyahan sang pasulit-sulit nga pagbal-ut sang mga panahon sang kabuganaan kag mga panahon sang kapuraoton. Kinahanglan ang pagsulong sa mas mauswagon nga sistema nga sosyalista agud malampuwasan ang krisis sang kapitalismo kag labi pa nga mapasanyog ang produksyon kag katilingban.

>>> Lantawon man ang
diskusyon sa
kapitalismo sa
topiko nga
EKONOMIYA
PANGPULITIKA kag
IMPERYALISMO.

>>> Ang sistema nga
sosyalista
pagatalakayon sa
Seksyon E sang
subong nga topiko.

4. Paano nagakatabo ang pagkapukan sang daan nga sistema pang- ekonomiya kag ang pagbulos sang bag-o?

Sa kasaysayan sang mga katilingban nga may sahi, ang kabuhi sang taga ka sistema pang-ekonomiya matunga sa panahon sang pagsublak kag pagsulong, kag sa panahon sang pagluya tubtob sa pagkapukan.

Ang una nga panahon amo ang panahon sang pagpalapnag kag pagpabakud sang bag-o nga sistema, sang pagsibu sang mga bag-o nga relasyon sa produksyon sa dugang nga pag-uswag sang mga pwera sa produksyon. Samtang amo ini ang sitwasyon, ang bag-o nga sistema sang

pagpanag-iya sa mga kagamitan sa produksyon kag paghuray-huray sang mga produkto nagapasulong sa produksyon kag pangabuhian. Ang bag-o nga ulhot nga sahi nga nagatiglawas sang mga bag-o nga relasyon sa produksyon nagaserbi nga ahente sang kauswagan kag manughilway sang mga pwersa sa produksyon halin sa daan na nga mga relasyon sa produksyon. Ini ang tition sang kapagsik sang bag-o nga sistema sang ekonomiya.

Sa padayon nga pagsulong sang mga pwersa sa produksyon, naga-abot ang hut-ong nga nangin sablag na sa pagsulong ang daan nga mga relasyon sa produksyon. Sa panahon nga ini, ang daan na nga mga relasyon sa produksyon indi lang nagapugong sa pag-uswag sang produksyon kag sang mga sahi nga nagatrabaho, kundi nagahalit pa sa mga ini. Gani lubos kaathag nga nahayag kag nagatingkad ang banggi-anay sang mga sahi nga nagapanghimulos kag ginahimuslan. Ang bug-os nga katilingban ginatay-og sang mga madalum nga dislokasyon sa pangabuhian kag sang dalagku nga inaway, nga malampuwasan lamang paagi sa pagdugmok sa daan nga sistema nga pang-ekonomiya. Ini ang panahon sang pagkapukan sang ekonomiya sang isa ka daan nga sistema sang katilingban. Ini ang tition sang pagrebolusyon.

Tubtub sa ika-18 nga siglo ang panahon sang kapagsik sang sistema nga kapitalista sa diin ang mga bag-o nga relasyo nga kapitalista nagasanto sa mga naga-uswag nga pwersa sa

produksyon. Ang kada daku nga pagsulong sa produksyon sadto natabo sa pagduso sang burgesya kag labi nga nagpabakud sa burgesya. Nag-agi sa madamo nga pasikut-sikot kag mga pagsulong kag pag-atras ang pagpakigsumpong sang bag-o nga ulhot nga kapitalismo sa dumaan nga pyudalismo. Apang ang makahas nga banggi-anay nga ini nagpadulong, sa kadugayon, sa lubos nga pagkapukan sang sistema nga pyudal kag lubos nga pagpangibabaw sang sistema nga kapitalista.

Pag-abot sang ika-18 nga siglo natukod ang mga higante nga industriya, ang moderno nga produksyon nga nagagamit sang moderno nga makinarya. Nagtuhaw ang moderno nga burgesya, mga milyonaryo nga ang kada isa nagakontrol sa pila ka napulo ka libo nga mamumugon kag nagapanginpulos sang waay-tupong nga gahum sa ekonomiya kag sa bug-os nga katilingban. Lubos na ang pagpangibabaw sang kapitalismo sa mga pinakamauswagon nga pungsod. Ini man ang umpisa sang pagdalus-os sang gahum sang kapitalismo kag burgesya.

Sadtong ika-19 nga siglo nagtuhaw na ang mga krisis sang sobra nga produksyon nga pana-panahon nga naga-abot, nagahatag katalagman nga magwasak sa bug-os nga katilingban nga kapitalista, kag labi nga nagasingki samtang nagadugay. Sa panahon sang krisis, nagapunsok ang mga produkto kag gina-untat ang pagdalagan sang mga pabrika kag makinarya, ginapahalín sa

trabaho kag ginapabay-an nga magutom ang linibo ka mamumugon samtang tuman nga ginapasingki ang paghukhok sa iban pa. Labi nga nagasingki ang inaway sang mga kapitalista. Ang mga ini wala sang iban kundi mga palatandaan nga nagarebelde na ang mga moderno nga pwera sa produksyon kontra sa sistema nga kapitalista, kag nagapanagil-ot na sila nga mahilway diri.

Ang mga pagtinguha sang burgesya nga makalampuwat sa krisis sang sobra nga produksyon nagpadulong, pagsulod sang ika-20 nga siglo, sa pagdominar sang monopolyo nga kapitalismo, kapital sa pinansya kag oligarkiya sa pinansya. Ini ang hut-ong sang imperyalismo, ang pinaka-ulihi, garuk kag parasitiko nga hut-ong sang kapitalismo. Ang manggad kag gahum nga pang-ekonomiya nakakonsentrar sa kamot sang sangpudyot nga oligarko sa pinansya. Bisan pa man, nagpadayon ang pulu-panahon nga pagpanghalit sang krisis sang sobra nga produksyon. Nag-igrab ang mga bayolente nga inaway sang mga imperyalista nga gahum nga nagpadulong sa duha ka inaway nga pangkalibutan.

Sa pihak nga bahin, sa kada pagsulong kag pagbaskog sang burgesya nagasulong kag nagabaskog man ang proletaryado, ang pwera nga magalubong sa sistema nga kapitalista kag amo ang nagatiglawas sang bag-o kag mas mauswagon nga sistema: ang sosyalismo. Ang mga palatandaan sang pagbaskog sang proletaryado makita sa padayon nga pagdamo sang mga mamumugon tubtob

sila na ang mangin daku nga mayorya sa katilingban, sa padayon nga pagdaku sang konsentrasyon nila sa mga kabanwahanan kag syudad, kag labi pa, sa paglapad kag pagbakud sang nagakinaugalingon nga mga organisasyon nila kag pag-uswag sang ikasarang nila nga magpamatok sa burgesya sa lain-lain nga patag.

Nagtuhaw ang rebolusyonaryo nga teorya sang Marxismo sadtong ika-19 nga siglo. Mas nangin muklat kag lapnagon ang paghimakas sang proletaryado agud hilwayon ang kaugalingon kag katilingban halin sa mga katikuan kag kagarukan sang sistema nga kapitalista kag tukuron ang sosyalismo. Ang pagdaog sang Rebolusyong Sosyalista sa Rusya sadtong 1917 tanda nga nagsulod na ang bilog nga katawhan sa panahon sang sosyalista nga rebolusyon; ang ilig sang kasaysayan nagapabor na sa bahin sang proletaryado.

5. Ano ang papel sang mga sahi nga anak-balhas kag ginahimuslan sa pagsulong sang produksyon kag sang katilingban ?

Ang mga sahi nga anak-balhas kag ginahimuslan ang matuod-tuod nga nagabuhi sa katilingban nga may mga sahi. Ang ila kusog, ikasarang kag kinaalam ang tuburan sang pangabuhian sang katilingban.

Halin sa ila inagihan sa produksyon, natukiban ang mas mauswagon nga mga kagamitan kag pamaagi sa produksyon. Yara sa pinaka-ubod sang pagsulong sang katilingban--umpisa sa kahimtangan nga barbaro tubtob sa subong nga gamhanan, dalagkuan kag bugana nga produksyon--ang mga sahi nga anak-balhas kag ginahimuslan.

Bangud sila ginahimuslan, ang mga sahi nga anak-balhas ang una nga makabatyag sang mga bunal sang ano man nga dislokasyon sa sistema sang ekonomiya. Sila ang pinakamalala nga ginapa-antus sang krisis sa pangabuhian sang isa ka daan nga sistema nga nagasablag sa pagbun-ag sang mas mauswagon nga relasyon sa produksyon kag mas abanse nga sistema sang katilingban.

Gani sa malawig nga kasaysayan sang katilingban sang tawo, ang mga sahi nga anak-balhas kag ginahimuslan ang pangunahon nga pwersa nga nagahulag agud pasulongon kag pauswagon ang katilingban. Sila ang matuod-tuod nga tagtuga sang kasaysayan.

6. Ano ang papel sang mga manughimulos nga sahi sa pagsulong sang produksyon kag sang katilingban?

Samtang nagapakigsumpong pa agud matukod

kag makonsolida ang sistema nga ginatiglawas nila, nagatungod sang progresibo nga papel sa katilingban ang kada nagapanghimulos nga sahi sa kasaysayan. Ginahilway nila ang mga pwersa sa produksyon halin sa pagpugong sang daan nga mga relasyon sa produksyon. Ginapauswag nila ang mga pwersa sa produksyon.

Apang kon nakonsolida na ang ila paghari kag nag-ulhot na ang bag-o kag mas mauswagon nga mga pwersa kag relasyon sa produksyon, nagatungod na sang reaksyunaryo nga papel ang mga nagapanghimulos nga sahi. Gina-upangan nila ang labi nga pag-uswag sang mga pwersa sa produksyon, ginahalitan ang mga ini, kag gina-upangan ang ano man nga mapuslanon nga pagbag-o sa katilingban.

Samtang nagapakigsumpong pa sa sahi nga agalon nga mayduta agud matukod ang paghari sang kapital sa katilingban, ang sahi nga burges mapagsik kag para sa kauswagan. Sa diin man ini nagdaog nga waskon ang dumaan nga pyudalismo, ginhilway sini ang mga pwersa sa produksyon halin sa pagkahigot kag wala sang pag-uswag, kag ginapapagsik ang produksyon kag pangabuhian sa dalayawon nga kadasigon.

Apang umpisa sang magpangibabaw na ang paghari sang burgesya sa madamo nga banwa sa Europa kag Amerika, kag tubtob sa bilog nga kalibutan, mas nangin talalupangdon ang reaksyunaryo nga kinaiya nila. Nangin pangunahon

nga interes na nila ang labi nga pagpalala sa pagpanghimulos kag hugot nga pagpugong sa ano man nga pundamental nga pagbag-o sa katilingban.

K. ESTADO KAG REBOLUSYON

1. Ano ang estado?

Sa pangguwa nga porma sini, ang estado isa ka espesyal nga organo nga ginabug-os sang mga armado nga hubon kag gobyerno, nagapaluntad kag nagapatuman sang mga layi, kag nagapangibabaw sa katilingban sa isa ka pat-ud nga teritoryo.

Apang sa esensya, ang estado amo ang makahas nga instrumento sang makasahi nga paghari kag diktadura, isa ka organo agud sistematiko nga pangapinan ang makasahi nga interes sang mga nagahari nga sahi kag lupigon ang mga ginaharian. Sa katilingban nga ang mga sahi nga nagapanghimulos ang nagapangibabaw sa pangabuhian, ang estado armas agud hatagan-proteksyon kag sakdagon ang interes sang mga nagapanghimulos batok sa mga ginahimuslan.

Ang estado sang katilingban nga ulipon amo ang diktadurya sang mga agalon kontra sa mga ulipon. Ang estado sang katilingban nga pyudal amo ang diktadurya sang mga agalon nga mayduta kontra sa mga mangunguma. Ang estado sang katilingban nga kapitalista amo ang diktadurya

sang burgesya kontra sa proletaryado. Ang estado sang subong nga malakolonyal kag malapyudal nga katilingban nga Pilipino amo ang diktadurya sang imperyalismo nga US, daku nga burgesya komprador kag sahi nga agalon nga mayduta, kontra sa pumuluyong Pilipino.

2. San-o nagtuhaw ang estado sa kasaysayan sang katilingban?

Sadtong nagapangabuhi pa ang tawo sa mga primitibo nga komunidad, may mga organo ukon mga indibidwal nga nagadumala para sa bilog nga komunidad kag nagabantay sa mga banggi-anay sang interes sang mga indibidwal. Halimbawa, may mga hubon nga nagadumala sa irigasyon sa pila ka lugar, nagapanguna sa paghiwat sang mga seremonya sa relihiyon, kag naga-areglo sang mga personal nga away. Diri na ang binhi sang estado, apang indi pa ini ang lubos nga pagbun-ag sang estado sa katilingban.

Sang magtuhaw ang mga sahi, mga agalon kag ulipon, kag mag-ulhot ang ila nga banggi-anay, lubos nga nag-ulhot man ang estado sa katilingban.

Ang estado bunga sang indi magkalasugot nga mga antagonismo sa tunga sang mga sahi sa katilingban. Ang estado, pareho sang mga dumaan nga organo nga nasambit sa ibabaw, nagasabat sa mga serbisyo nga kinahanglanon sang katilingban.

Apang, indi pareho sang mga ini nga mga organo, ang pangunahon nga papel na sang estado amo ang ipabilin ang nagaluntad nga areglo paagi sa paglupig kag pagpigis sa mga sahi nga ginahimuslan.

Ang estado matuhay sa organisasyon sang mga tribu ukon kaliwat sang primitibo nga komunidad sa masunod nga mga aspeto:

- a) **Paggrupo-grupo sang mga ginasakup santo sa pagkaduhu-duho nga teritoryal.** Natabo ini matapos ang malawig kag masingki nga paghimakas sa daan nga porma sang paggrupo-grupo sandig sa tribu ukon kaliwat.
- b) **Pagtukod sang hamulag nga gahum pangpubliko nga organisado bilang armado nga pwera kag may mga institusyon nga pangpwera pareho sang mga presuhan, hukmanan, layi kag burukrasya.** Sa primitibo nga komunidad, ang

tagapangapin ginabug-os sang mga boluntaryo nga armado nga organisasyon sang populasyon, kag ang banggi-anay sang mga indibidwal gina-areglo paagi sa opinyon publiko.

k) Pagpangibabaw sang mga opisyal sa katilingban.

May mga espesyal nga layi kontra sa di-pagtahud sa mga opisyal, kag nagahatag sa ila sang gahum nga mag-imponer sang buhis. Sa primitibo nga komunidad, ang awtoridad sang pinuno nakasandig sa boluntaryo nga pagtahod sang katilingban.

Ang estado duna sa katilingban nga natunga sa mga sahi. Ginagamit sang pila lang ka nagapanghimulos ang kalakasan sang estado agud ipabilin ang ila paghari kag sakdagon ang ila makasahi nga interes kontra sa madamo nga ginahimuslan.

Ang relasyon sa estado isa pa ka sandigan nga basehan sang pagkatunga sang katilingban sa mga sahi. Luwas sa pagkatunga sa mga nagapanghimulos kag ginahimuslan, ang makasahi

nga katilingban natunga sa mga manugpigog kag ginapigog, sa mga nagahari kag ginaharian.

3. Ngaa ginsiling ni Marx nga "ang tanan nga banggi-anay sang mga sahi banggi-anay sa pulitika"?

Permi nga bahin sang pagbanggi-anay sang mga sahi ang halambalanon sang pagkontrol sa gahum sang estado.

Sentral nga halambalanon sa ano man nga rebolusyonaryo nga pagbag-o sa katilingban ang pagpukan sa daan nga gahum sang estado kag pagtukod sang bag-o nga gahum. Indi lubos nga mapukan ang isa ka daan nga sistema pang-ekonomiya nga wala ginalutos ang gahum sang estado nga nagapangapin diri. Indi man lubos nga makapangibabaw ang isa ka bag-o nga sistema pang-ekonomiya tubtub indi matukod ang estado nga nagasakdag kag nagapangapin diri.

Maathag ini sa inagihan sang masa nga ginahimuslan kag ginapigog sa Pilipinas, ilabi na sa idalum sang pasista nga diktadurya. Sa ano man nga paghulag agud lubos nga mabag-o ang ila pusisyon, gina-atubang sang masa ang makahas kag malupigon nga estado nga kontrolado sang imperyalismong US, daku nga burgesyia komprador

kag sahi nga agalon nga mayduta. Sentral nga katungdanan sang demokratiko nga rebolusyon sang banwa sa Pilipinas nga waskon ang makinarya sang reaksyunaryo nga estado kag tukuron ang demokrasya sang banwa.

Gani agud mapuslanon kag epektibo nga makigbanggi sa mga nagapanghimulos, ang mga sahi nga ginahimuslan dapat makatuon nga makigsumpong sa patag sang pulitika, sa patag sang pag-agaw kag pagkontrol sa gahum sang estado. Desaysibo kon amo ang papel sang rebolusyonaryo nga partido ukon organisasyon nga nagatiglawas kag nagapamuno sa paghimakas sang mga sahi nga ginahimuslan kag ginapigos agud agawon ang gahum sang estado.

Ang Partido Komunista sang Pilipinas amo ang partido pangpulitika nga nagatiglawas sa makasahi nga interes sang proletaryado. Ginapamunuan sini subong ang demokratiko nga rebolusyon sang banwa agud agawon ang gahum pulitikal para sa interes sang sahi nga mamumugon, mangunguma kag iban pa nga sahi nga ginahimuslan kag ginapigos.

4. Ano ang rebolusyon?

Siling ni Mao Zedong: "Ang rebolusyon isa ka pag-alsa, isa ka makahas nga tikang agud pukanon sang isa ka sahi ang isa pa ka sahi." Dugang pa: "Nagagikan sa pusil ang gahum sa

pulitika."

Isa ka makahas nga tikang ang rebolusyon. Agud pukanon ang nagahari nga estado, kinahanglan nga lutuson ang armado nga kusog nga pinakahaligi sini. Ang tanan nga dungganon nga rebolusyon sa kasaysayan, pareho sang Rebolusyong Oktubre sadtong 1917 sa Rusya, kag sang pungsudnon-demokratiko nga rebolusyon sang pumuluyo nga Tsino kag sang mga pumuluyo nga Indotsino, lunsay nagsentro sa halambalanon sang pag-agaw sa gahum pangpulitika paagi sa kalakasan.

May dungganon kag pundamental nga papel ang mga rebolusyon sa pagsulong sang kasaysayan. Siling ni Marx: "Ang kalakasan ang paltera sang kada daan nga katilingban nga magabun-ag na sang bag-o." Ang rebolusyon instrumento sa pagsulong sang katilingban agud iduso ang kauswagan kag dunuton ang patay kag daan nga mga sistema pang-ekonomiya kag pangpulitika. Kon waay sang mga rebolusyon, waay sang matuod-tuod nga pag-uswag nga matabo sa malawig nga kasaysayan sang katilingban.

5. Ano ang papel sang masa nga pigos sa tanan nga dungganon nga rebolusyon?

Ang tanan nga dungganon nga rebolusyon

ginpadaog sang masa nga pigos nga nagdesisyon nga uyatan ang kaugalingon nga kapalaran. Sa tanan nga dungganon nga rebolusyon, ginpukan sang armado nga pumuluyo ang paghari sang mga nagapanghimulos kag nagapamigos sa ila.

Natural nga magsugod sa gamay kag mahuyang ang pwera sang isa ka rebolusyonaryo nga kahublagaan. Agud makatipon sang kusog nga pangdugmok sa gamhanan kag establisado nga kaaway, kinahanglan nga magsandig sa malapad nga masa sang pumuluyo. Ginapakita sang dungganon nga mga rebolusyon nga ang masa sang pumuluyo ang indi mahubsan nga bubon sang kusog kag gahum batuk sa mga nagapanghimulos kag nagapamigos. Sa panahon sang rebolusyon, labi pa nga napamatud-an nga ang masa ang matuod-tuod nga baganihan kag tagtuga sang kasaysayan.

Antes sang proletaryo nga rebolusyon, ang mga nagligad nga mga rebolusyon sa kasaysayan mga paghimakas sang malapad nga masa, sa sandigan, kag matuod nga nakapasulong sa katilingban. Apang dapat athagon nga ang mga ini nagserbi agud papungkuon sa gahum ang isa ka gamay nga bahin lamang sang populasyon--bag-o kag mas mauswagon matuod nga nagahari nga sahi, apang mga sahi nga nagapanghimulos sa gihapon. Sa nagligad nga kasaysayan sang sibilisasyon nagpangibabaw ang mga sahi nga nagapanghimulos bangud indi pa napanahon ang lubos nga pagpangibabaw sang mga sahi nga ginahimuslan.

Sa pagkabun-ag sang moderno nga proletaryado, nagtuhaw man sa una nga kahigayunan sa kasaysayan ang mga kahimtangan para sa pagdaug sang rebolusyon nga indi lamang magapahulag sa mayorya sang populasyon kundi matuod man nga magatukod sang paghari sang mayorya. Sa bilog nga kasaysayan, ang proletaryado gid lang ang sahi nga mahilway lamang paagi sa paghilway sa bilog nga katawhan. Ini ang esensyal nga kinatuhay sang subong nga rebolusyong proletaryo sa tanan nga nauna nga rebolusyon sa kasaysayan.

D. KULTURA KAG REBOLUSYON SA KULTURA

1. Diin nagahalin ang mga pamensaron, ideya kag pagpati nga lapnagon sa isa ka katilingban?

Ang mga pamensaron, ideya kag pagpati nga nagalapnag sa isa ka katilingban nagikan sa mga inagihan kag paghulag sang tawo sa produksyon kag sa pagpakigrelasyon nila sa isa kag isa.

Sa katilingban nga natunga sa mga sahi, ang pamensaron sang tagsa ka tawo may marka sang iya sahi. Ang mga pamensaron, ideya kag pagpati sa

isa ka katilingban nga may mga sahi nakabase, nagasalaming kag nagatiglawas sa mga interes sa ekonomiya kag pulitika sang sahi nga nagapalapnag sang mga ini.

Lantawon naton kon paano ini makita sa halambalanon sang pagka-alalangay.

Sa katilingban nga ulipon kag pyudal, may naglapnag na nga mga ideya nahanungod sa pagka-alalangay. Ginpalapnag sang mga agalon nga nagapang-ulipon kag sang mga agalon nga mayduta nga sa sulod lamang sang nagahari nga sahi pwede mangin alalangay ang mga indibidwal, kag bisan san-o indi pwede nga mangin alalangay ang nagahari kag ginaharian. Ang rason nila amo nga duna nga magahari kag pagaharian, may mga dugo nga dungganon kag may dugo nga kinaandan.

Sadtong nagapakigsumpong pa ang burgesya sa paghari nga pyudal, ginsakdag nila ang pagka-alalangay sang tanan nga tawo sa pulitika. Luyag nila waskon ang monopolyo sang sahi nga agalon nga mayduta sa gahum pangpulitika. Luyag man nila nga bugtuon ang pagkahigot sa duta kag sa mga agalon nga pyudal sang mga mangunguma kag artesano, agud hilway nga makabaligya ang mga ini sang ila kusog-pangabudlay sa mga kapitalista. Gani ginsakdag sang burgesya ang pagka-alalangay sa mga kinamatarung pulitikal sang tanan nga tawo. Tigaylo nga magbutang sang mga latid pulitikal, gin-gamit sang burgesya ang

gahum sang kwarta kag kontrata agud ihigot ang mga mamumugon sa pabrika. Subong nga nagapaus-os na ang sistema nga kapitalista, bisan ang kinamatarung sa pagka-alalangay sa pulitika ginabale-wala na sang daku nga burgesya. Nagagamit ini sang pinakamapintas nga mga pamaagi agud lupigon ang demokratiko nga mga kinamatarung sang mga mamumugon kag pumuluyo.

May kaugalingon nga kawsa sa pagka-alalangay ang proletaryado. Tigaylo nga tubtub pulitika lamang, ginasakdag sini ang pagka-alalangay tubtub sa patag sang ekonomiya kag relasyon nga sosyal. Ang pagka-alalangay nga ginapakigsumpong sang proletaryado katumbas sang pagdula sang mga sahi sa katilingban, bangud ang pagkatunga sa mga sahi ang matuod-tuod nga ugat sang kawawad-on sang pagka-alalangay.

2. Kay sin-o nga kultura ang nagahari sa katilingban nga may mga sahi?

Ang kultura sang katilingban nga may mga sahi amo ang kultura sang sahi nga nagakapot sang gahum sa ekonomiya kag pulitika. Bangud gina-uyatan sang mga nagaharing sahi ang mga institusyon sa kultura, ang ila mga pamensaron, ideya kag pagpati ang nagadominar sa bug-os nga katilingban. Gani bisan ang mga sahi nga ginaharian naimpluwensyahan sang kultura sang

mga nagaharing sahi.

Sa idalum sang mga kolonyalista nga Espanyol, ang kultura nga naglapnag sa Pilipinas amo ang ila kultura nga kolonyalista kag pyudal. Ang Simbahan Katoliko ang pangunahon nga institusyon sa kultura kag edukasyon nga nagpalapnag sang kultura nga ini.

Sa subong nga malakolonyal kag malapyudal nga katilingban nga Pilipino, nagapangibabaw ang kultura nga kolonyal kag burges samtang padayon nga lapnagon ang kultura nga pyudal. Pangunahon nga ginagamit ang mga buluthuan, pahayagan, radyo, telebisyon, pelikula kag palagwa-on, samtang malahalon nga instrumento man gihapon ang simbahan kag relihiyon. Ang mga pamensaron nga ginapalapnag amo ang pamensaron nga kolonyal, burges kag pyudal.

3. Ano ang papel sang rebolusyonaryo nga teorya kag kultura sa pagbag-o sang katilingban?

Ang mga daan nga ideya kag teorya nagabalabag sa pag-uswag sang katilingban. Ginapangapinan sang mga ini ang daan nga sistema pang-ekonomiya kag pangpulitika kag ang paghari sang mga daan kag reaksyunaryo nga sahi. Ang bag-o kag mauswagon nga mga ideya kag teorya

naman ang nagaserbi sa interes sang bag-o nga sistema kag mga progresibo nga mga sahi. Ginahatagan-dalan sang mga ini ang pagsulong sang katilingban.

Labi pa nga gamhanan kag malahalon ang bag-o nga mga ideya kag teorya samtang mas eksakto nga ginasalming sang mga ini ang aktwal nga mga kinahanglanon sang rebolusyonaryo nga transpormasyon sa ekonomiya kag pulitika. Ginahilway sang mga bag-o kag rebolusyonaryo nga ideya kag teorya ang pamensaron sang mga sahi nga ginaharian kag ginahimuslan. Ginaathag kag ginaugat sang mga ini ang mga kagarukan nga nagaluntad, kag ginapakita ang padulungan sang rebolusyonaryo nga pagtinguha sang mga pigos kag ginahimuslan. Gani ang mga bag-o kag rebolusyonaryo nga mga ideya kag teorya nagaorganisa kag nagapahulag sa mga rebolusyonaryo nga pwera.

Bangud nagasanto sa aktwal nga mga kinahanglanon sang pagsulong sang katilingban kag sa pinakamatayog nga mga handum sang malapad nga masa nga nagahandum mahilway sa daan nga sistema sang ekonomiya kag pulitika, ang mga rebolusyonaryo nga ideya kag teorya magalapnag kag magapangibabaw ano man nga pagpugong ang himuon sang mga nagaharing sahi kag mga ahente nila sa patag sang kultura. Sa umpisa, pila lang ka palatuon ang magasakdag sa mga rebolusyonaryo nga ideya kag teorya. Apang nagaabot ang panahon

nga ang mga ini nakatandog kag nakapahulag sa masa kag ang mga ini nangin gamhanan nga pwera. Suno kay Marx: "Nangin materyal nga pwera ang teorya kon ini ginahakos sang masa."

Sa pihak nga bahin, imposible nga matabo ang rebolusyonaryo nga pagbag-o kon wala sang naga-iwag nga rebolusyonaryo nga ideya kag teorya. Imposible nga mapatuhaw, mahugpong kag mapahulag ang pwera nga magrebolusyon nga wala sang paghanda sa opinyon publiko para sa rebolusyon, nga wala ginahilway kag ginahugpong ang pamensaron sang mga pwera nga magasulong sang rebolusyon. Siling ni Lenin: "Kon waay sang rebolusyonaryo nga teorya, waay sang rebolusyonaryo nga kahublagan."

Desaysibo ang papel sa rebolusyong Pilipino sang Marxismo-Leninismo-Kaisipang Mao Zedong bilang rebolusyonaryo nga teorya sang sahi nga proletaryo. Ini ang pinaka-abanse nga teorya sa kalibutan subong kag naga-ubay sa subong nga demokratiko nga rebolusyon sang banwa kag sa madason nga sosyalista nga rebolusyon.

Agud mahilway ang pamensaron sang masang Pilipino sa gapos sang reaksyunaryo nga kultura nga kolonyal, burges kag pyudal, kinahanglan nga mapagsik kag muklat nga palapnagon sa masa sang pumuluyo ang rebolusyonaryo nga kultura nga pungsudnon, siyentipiko kag maki-masa.

E.   SOSYALISMO KAG DIKTADURYA SANG PROLETARYADO

1.   Diin nagapadulong ang kasaysayan sang katilingban nga may mga sahi?

Ang kasaysayan sang katilingban nga may mga sahi nagapadulong sa komunismo, ang katilingban nga waay sang sahi. Ini ginatalana sang obhetibo nga pag-uswag sang produksyon kag sang katilingban pag-abot sa sistema nga kapitalista.

Sa sistema nga kapitalista, padayon nga nagauswag ang sosyalisado nga kinaiya sang produksyon: padayon nga nagasangkad kag nagahugot ang angtanay kag kooperasyon sang bug-os nga katilingban (indi lamang sa isa ka pungsod kundi sa bilog nga kalibutan) agud matuga ang mga produkto, kag padayon nga nagapasaka ang lebel sang pagka-organisa sang tagsa ka pabrika. Ang ini nga mga kinaiya ang kabangdanan sang madasig nga pag-uswag sang produksyon sa sistema nga kapitalista.

Apang sa pihak nga bahin, ang kadam-an sang mga produkto nga natuga sang bululigay nga pagtrabaho sang bug-os nga katilingban gina-

angkon sang pila lang ka kapitalista para sa kaugalingon nga interes. Sa kabilugan sang katilingban, ang nagadikta sa kabilugan nga dalagan sang produksyon amo ang merkado, kumpetisyon kag kawad-on sang organisasyon.

Ang ini nga kontradiksiyon ang ginahalinan sang mga krisis sang sobra nga produksyon sa kapitalismo. Samtang nagadasig ang pag-uswag sang produksyon, labi nga nagadaku ang katalagman nga maglupok ang krisis sang sobra nga produksyon. Dugang pa, samtang nagadasig ang pag-uswag sang produksyon, nagadamo ang mamumugon nga aktwal ukon nabutang sa katalagman nga madulaan sang trabaho kag magutom. Buot silingon, nalab-ot na sang mga pwera sa produksyon ang putuk-putukan sang pag-uswag nga mahimo sa sulod sang kapitalista nga relasyon . Kag kadungan sini, nagatingkad ang reaksyunaryo nga kinaiya sang paghari sang burgesya sa atubang sang mga rebolusyon nga sosyalista, pagbaskog sang kahublagan nga proletaryo kag paglapnag sang Marxismo-Leninismo. Bangkarote na ang burgesya sa ekonomiya, pulitika kag kultura.

Agud mahatagan-ligwa ang padayon nga pagsulong sang pwera sa produksyon, kinahanglan nga kuhaon ang mga sablag nga bunga sang kapitalista nga relasyon--ang pribado nga pag-angkon sa produkto sang katilingban, ang pagpangibabaw sang merkado, kag ang kumpetisyon. Gani ang mga kagamitan sa produksyon

kinahanglan himuon nga propyedad sang bug-os nga katilingban. Ang produksyon kinahanglan nga planuhan sang bug-os nga katilingban santo sa kinahanglanon sang kabilugan kag sang mga indibidwal. Buot silingon, dulaon ang pribado nga pagpanag-iya kag ang kawawad-on sang organisasyon sa produksyon sang katilingban. Kag kon amo, dulaon ang pagkatunga sang mga tawo sa mga sahi.

Ang komunismo nagakahulugan sang paghilway sang katawhan halin sa pagpanghimulos sang tawo sa tawo, sang paghilway sang mga pwersa sa produksyon halin sa mga sablag sang pribado nga pagpanag-iya, kag sang paghilway sang katilingban sa mga makahalalit nga inaway nga nagagikan sa inaway sang mga sahi. Magaluntad ang ululupod nga pagtrabaho para sa interes sang tanan kag sang kada isa, mapagsik kag tayuyon nga maga-uswag ang produksyon, kag lubos na nga maalimunaw ang kapurauton, pagka-ulipon kag pagka-ignorante. Ang tawo muklat kag boluntaryo na nga magabag-o sang kaugalingon kag sang kalibutan.

2.   Ano ang sosyalismo?

Ang sosyalismo amo ang temprano nga hut-ong sang komunismo. Paagi sa pagpukan sa paghari sang burgesyia, pagatukuron sang proletaryado ang katilingban nga sosyalista kag igasulong ini

tubtob sa lubos nga malab-ot ang komunismo.

Ang sosyalismo nagasakop sang malawig nga panahon sa tunga sang kapitalismo kag komunismo. Diri may ara pa nga mga sahi kag banggi-anay sang mga sahi. Dala-dala pa sini ang mga marka sang daan nga katilingban kag kinahanglan ang malig-on nga paghimakas agud lubos nga madula ang mga ini kag mapunggan ang peligro sang pagbalik sang kapitalismo kag diktadurya sang burgesya.

Sa panahon sang imperyalismo, ang mga rebolusyon sa malakolonyal kag malapyudal nga katilingban kabahin sang proletaryo nga rebolusyong sosyalista. Ginapaluya sini ang pangkalibutanon nga sistema nga kapitalista; waay sang iban nga banas sa pag-uswag sini kundi ang sosyalismo. Sa pagpamuno sang rebolusyonaryo nga proletaryado, ang pungsudnon demokratiko nga rebolusyon sa mga kolonya kag malakolonya una nga hut-ong lamang sang duha ka hut-ong nga rebolusyon. Gilayon ini nga pagasundan sang sosyalistang rebolusyon kag konstruksyon matapos magdaog.

Ang pangunahon nga kaundan sang proletaryo nga rebolusyong sosyalista amo ang pagtukod sang diktadurya sang proletaryado--ang pagwasak sa estado nga burges kag pagtukod sang estado nga proletaryo. Maumpisahan lamang ang iban nga katungdanan sa sosyalista nga konstruksyon

pagkatapos matukod ang estado nga sosyalista, ang diktadurya sang proletaryado. Paagi sa bag-o nga estado ginapunggan sang proletaryado nga makabalik sa gahum ang burgesya kag mga agalon nga mayduta. Ginaplastar man ang tanan nga kinahanglanon agud matukod ang komunismo.

Ang sosyalistang ekonomiya ang nagahanda sang materyal nga basehan agud dulaon ang mga sahi kag tukuron ang komunismo. Pangunahon nga katungdanan sang sosyalista nga rebolusyon sa patag sang ekonomiya ang pagtransporma sang mga kasangkapan sa produksyon pakadto sa propyedad sang bug-os nga katilingban kag indi na kapitalista nga propyedad. Ginaplano ang ekonomiya sang bug-os nga katilingban; ginakontrol ang merkado tubtob lubos nga makakas ang papel sini. Ang transpormasyon nga ini magahatag sang labi nga pag-uswag sa produksyon.

Ginatingob ang industriya kag agrikultura paagi sa muklat nga paggamit sang moderno nga teknolohiya kag kolektibo nga pagtrabaho sa agrikultura, kag sa bulig sang pag-areglo sang distribusyon sang populasyon. Ginabayluhan sang kolektibo kag moderno nga pamaagi ang mga salin sang gagmayan kag magkahamulag nga produksyon sang gagmay nga mangunguma kag artesano. Ang transpormasyon sang agrikultura ginatuman, indi sa pilit nga pamaagi, kundi paagi sa wala-kataka nga edukasyon kag hulu-halintang nga pagpauswag sang kooperasyon kag kolektibisasyon.

Bangud kontrolado na sang pumuluyo ang ekonomiya, ang bunga sang pag-uswag sini panginpuslan nila tanan. Sa sosyalismo, nagapangibabaw ang prinsipyo nga "magahatag ang kada isa santo sa iya masarangan, pagahatagan ang kada isa santo sa iya nahimuan".

Ang kultura sang katilingban nga sosyalista gina-ubayan sang husto kag siyentipiko nga ideolohiya sang proletaryado, ang Marxismo-Leninismo-Kaisipang Mao Zedong. Paagi sa proletaryo nga rebolusyon sa kultura, ginapamatukan sa sosyalista nga katilingban ang mga pangginawi, lihi kag tradisyon nga panubli-
on sang daan nga katilingban. Ginahilway ang pamensaron sang pumuluyo para sa lubos nga talunsay nga pagsulong sang rebolusyon kag sosyalista nga konstruksyon.

3. Ano ang diktadurya sang proletaryado?

Suno kay Lenin: "Ang diktadurya sang proletaryado amo ang paghari--nga wala ginalimitahan sang layi, kag nakasandig sa kalakasan-- sang proletaryado sa burgesya, paghari nga naga-angkon sang simpatiya kag suporta sang masa nga anak-balhas kag ginahimuslan."

Bilang estado nga instrumento sang nagahari nga sahi agud lupigon ang pagpamatok sang mga kabanggi nga sahi, ang diktadurya sang proletaryado wala sang kinatuhay sa diktadurya sang iban pa nga sahi--bangud ang proletaryo nga estado instrumento agud lupigon ang burgesya, sahi nga agalon nga mayduta kag iban pa nga sahi nga reaksyunaryo.

Apang bangud ini diktadurya sang ginahimuslan nga mayorya batok sa nagapanghimulos nga pila lang, lain sa esensya ang proletaryo nga estado sa mga nauna nga diktadurya sang pila lang nga nagapanghimulos kontra sa ginahimuslan nga mayorya. Ang demokrasya sa idalum sang diktadurya sang proletaryado isa ka proletaryo nga demokrasya, isa ka demokrasya sang ginahimuslan nga kadam-an, base sa paglupig sa mga kinamatarung sang pila lang nga nagapanghimulos kag nakasentro sa pila lang nga ini.

Ang pagwasak sa makinarya sang estado nga burges kag ang pagtukod sang diktadurya sang proletaryo ang sentral nga katuyuan sang paghimakas sang proletaryado. Sa kadalag-an sang ini nga katuyuan nasandig ang iban pa nga mga katungdanan sang rebolusyong sosyalista.

Ang pangunahon nga katungdanan sang diktadurya sang proletaryado amo ang:

a. dugmukon ang pagbato sang mga

agonal nga mayduta kag kapitalista nga ginlutos kag ginkumpiskahan sang rebolusyon; paslawon ang tanan nga pagtinguha nila nga makabalik sa gahum;

b. organisahon ang sosyalista nga konstruksyon paagi sa pagpahulag sa masa nga anak-balhas sa pagpamuno sang proletaryado, kag ipatuman ang sosyalista nga konstruksyon bilang paghanda sa pagdula sang mga sahi;

k. hatagan sang bag-o nga edukasyon ang masa nga mangunguma, intelektwal kag iban pa nga petiburges agud mapangibabawan nila ang mga gawi kag tradisyon nga burges kag sakdagon nila ang proletaryo nga estado; pareho man sang kinahanglanon nga edukahon ang proletaryado mismo agud talikdan nila ang tanan nga makahalalit nga impluwensya nga petiburges; kag

d. armasang rebolusyon, organisahon ang armado nga hangaway sang rebolusyon agud magpangapin batuk sa mga pagpangsalakay sang imperyalismo.

Bisan pa nga dala sang diktadurya sang proletaryado ang pila ka kinaiya sang mga nauna nga estado sa kasaysayan, indi na ini ang lubos nga estado. Pundamental nga natuhay ang armado

nga kusog sini sa mga espesyal nga armado nga hubon sang nauna nga mga estado. Gina-armasan ang bilog nga populasyon kag ginapahulag sang malaparan ang pumuluyo bilang kabahin sang hangaway sang banwa, agud pangapinan ang katilingban nga sosyalista. Ang mga upisyal sang proletaryo nga estado indi na mga burukrata nga may pribilehiyo, nga nagapangibabaw sa katilingban. Sila mga ordinaryo nga mamumugon nga ginpili sang pumuluyo kag may lubos nga responsibilidad sa pumuluyo. Pwede sila bayluhan sang pumuluyo bisan san-o, kag nagabaton sila sang suhol nga kapareho sang sa ordinaryo nga pumuluyo. Nagapartisipar ang pumuluyo sa matag-adlaw nga pagdumala, paagi sa ila rebolusyonaryo nga mga komite.

Sa padayon nga pagsulong sang sosyalistang rebolusyon kag konstruksyon, amat-amat nga malimunaw ang estado nga proletaryo. Ang papel sini bilang instrumento para sa sistematiko nga paglupig sa burgesya magagamay nga magagamay tubtob madula, kadungan sang hulu-halintang nga pag-alimunaw sang mga sahi kag banggi-anay sang mga sahi sa katilingban kag pagdaog sang proletaryo nga rebolusyon batok sa imperyalismo sa pangkalibutanon nga sakop. Sa mauswagon nga hut-ong sang komunismo, mangin lubos ang pag-alimunaw sini.

MGA TALAMDAN:

1. Marx kag Engels, **MANIPESTO SANG PARTIDO
KOMUNISTA**

2. Engels, **ANG SOSYALISMO NGA SIYENTIPIKO
KAG UTOPIYAN**

3. Lenin, **ESTADO KAG REBOLUSYON**

4. Lenin, *"Si Karl Marx"*

5. Stalin, **ANG MGA PUNDASYON SANG LENINISMO**